

2. Ананьев Б.Г. Особенности восприятия у детей / Б.Г. Ананьев, Е.Ф. Рыбалко. – М.: Просвещение, 1964. – 304 с.
3. Боцманова М.Э. Психология овладения графическим методом анализа при решении задач в начальной школе: автореф. дис... канд. психол. наук / М.Э. Боцманова. – М., 1967. – 20 с.
4. Грановская Р.М. О роли моторного звена зрительной системы при опознании объекта по внешнему контуру / Р.М. Грановская, В.А. Ганзер // Вопросы психологии. – 1965. – №1. – С.54.
5. Державний стандарт початкової загальної освіти // Початкова школа. – 2001. – № 1. – С. 28-54.
6. Теплов Б.М. Пространственные пороги зрения / Б.М. Теплов // Зрительные ощущения и восприятия. – М. – Л., 1935. – С.24-32.
7. Ушинский К.Д. Избранные педагогические произведения / Предисл. В.Я. Струминского. – М.: Просвещение, 1968. – 557 с.

Васенко В.В.

ПОДХОДЫ К ОРГАНИЗАЦИИ АНАЛИТИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В ГРАФИЧЕСКОЙ ПОДГОТОВКЕ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ

В статье проанализированы возможности обеспечения графической подготовки учащихся при изучении различных учебных предметов (трудового обучения, изобразительного искусства и математики), выявлены и охарактеризованы ее особенности, установлены виды работ и предложено содержательное наполнение учебных задач в начальных классах для организации аналитической деятельности младших школьников и создание предпосылок успеваемости на следующих ступенях получения образования в общеобразовательной школе, что будет проявляться в способности мыслительных действий с воображаемого расчленения предметов и их образов и выделения составляющих элементов и связей между ними.

Ключевые слова: начальная школа, графическая подготовка, графическая деятельность, аналитическая деятельность, учебные предметы, мышление, выделение элементов, наглядный образ, восприятие изображения.

Vasenko V.V.

APPROACHES TO ANALYTICAL WORK IN GRAPHIC PREPARATION YOUNGER STUDENTS

The paper analyzes the possibility of providing graphic preparation of students in the study of different subjects (labor studies, fine arts and mathematics), identified and described its characteristics, establish types of work and propose substantive content of educational problems in primary school for the organization of analytical activity of younger pupils and the creation of prerequisites progress on these levels of education in a secondary school that will be manifested in the ability of mental operations with imaginary dissection of objects and their images and the selection of the constituent elements and the relationships between them.

Key words: elementary school, graphic preparation, graphic work, analytical work, learning objects, thinking, selection of elements, visual image, the perception of the image.

УДК 373.3.016:37.064

Васильєва О.В.

ОРГАНІЗАЦІЯ ІНТЕРАКТИВНОГО НАВЧАННЯ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Стаття присвячена проблемі організації інтерактивного навчання в початковій школі з метою формування комунікативної компетентності молодших школярів, аналізуються особливості освітнього процесу під час застосування інтерактивної технології.

Ключові слова: інтерактивна технологія, початкова школа, молодші школярі, комунікативна компетентність.

Прагнення постійно оптимізувати навчально-виховний процес зумовило необхідність формування компетентної особистості, яка самостійно генерує нові ідеї, приймає нестандартні рішення, є комунікативно компетентною. З метою формування комунікативної компетентності молодших школярів найбільш актуальним, на наш погляд, є використання в педагогічній практиці інтерактивних технологій, сутність яких у тому, що навчальний процес відбувається за умови постійної, активної взаємодії всіх учасників.

Слово "інтерактив" походить від англійського "interact", де "inter" – взаємний і "act" – діяти. Відповідно, інтерактивний – здатний до взаємодії, діалогу. Інтерактивне навчання – це педагогічна система, заснована на спільній діяльності, що здійснюється засобами комунікації, це спеціальна форма організації пізнавальної діяльності, що має конкретну передбачену мету – створити комфортні умови навчання, за яких кожен учень відчуває свою успішність, інтелектуальну спроможність [3, с.162].

Слово "технологія" грецького походження й означає "знання про майстерність". В освітній практиці є розмежування таких понять, як "освітня технологія", "педагогічна технологія", "технологія навчання (виховання, управління)", оскільки кожне з них має свою ієрархію цілей, завдань, змісту [7, с.50]. Відповідно до цього, інтерактивна технологія навчання – це технологія моделювання шляху освоєння конкретного навчального матеріалу в межах відповідного навчального предмета методами інтерактивного навчання.

Використання інтерактивної технології ефективно впливає на підвищення пізнавальної активності учнів, якщо учитель володіє технологією включення інтерактивних методів навчання в учбовий процес і забезпечує керівництво ним, здатний зробити оптимальний вибір форм і методів мовної освіти, що враховують вікові й індивідуальні особливості дітей, уміє створити сприятливу атмосферу в класному колективі під час уроку чи заняття.

Проблема застосування інтерактивних технологій у навчальному процесі була в центрі уваги таких дослідників, як: І. Дичківська, О. Єльнікова, Г. Коберник, О. Комар, Т. Кравченко, М. Крайня, В. Мельник, Л. Пироженко, Н. Побірченко, О. Пометун, які обґрунтували доцільність застосування інтерактивних методів для підвищення ефективності процесу навчання.

Аналіз літератури показав, що зусилля науковців спрямовуються переважно на визначення сутності інтерактивних методів навчання, розробку різних їх видів, залишаючи поза увагою їх використання в навчанні молодших школярів [4, с.8]. Це ускладнює належне запровадження інтерактивних методів у практику початкової школи.

Формування комунікативної компетентності є складним, багатоаспектним процесом і передбачає активне вирішення нових складних комунікативних завдань: організацію спілкування учнів один з одним і з педагогами, аналіз життєвих ситуацій, використання рольових ігор у межах таких предметів як українська та англійська мови, літературне читання. Використання міжпредметних зв'язків забезпечує спільне вирішення проблем на основі аналізу обставин та відповідної ситуації та сприяє формуванню навичок і вмінь, створенню атмосфери співробітництва, взаємодії. Найбільшою перевагою інтерактивної технології є відсутність домінування одного учасника навчального процесу над іншими, перевоги однієї думки. Під час інтерактивного навчання школярі вчаться бути демократичними, спілкуватися між собою та іншими людьми, критично мислити, приймати продумані рішення – це є метою при формуванні комунікативної компетентності.

Велику роль в реалізації інтерактивної технології відіграє комунікативно-діяльнісний підхід до навчання, що забезпечує розвиток національно-мовної особистості, яка володіє нормами усного і писемного мовлення, здатна цілеспрямовано використовувати мовні засоби в різних життєвих ситуаціях [1, с.34].

В процесі інтерактивного навчання формується вміння спілкуватися усно, писемно складати діалог, монологу, інсценізувати літературні твори, складати словосполучення, речення, редагувати речення, писати запрошення, привітання.

Застосування інтерактивної технології висуває певні вимоги до структури навчальних занять та уроків як в класній так і в позакласній формах роботи. Передбачається використання елементів розробленої технології під час проведення уроків із англійської, української мов та літературного читання, проведення факультативних занять протягом навчального року (один раз на тиждень).

Структура таких занять (уроків) складається з п'яти елементів:

- а) мотивація;
- б) оголошення теми та очікуваних навчальних результатів;
- в) надання необхідної інформації;
- г) інтерактивна вправа – центральна частина заняття;
- д) підбиття підсумків, оцінювання результатів навчального заняття.

Розглянемо кожен із цих елементів ґрунтовніше, аналізуючи методику його відтворення.

Мотивація – мета цього етапу – зосередити увагу школярів на проблемі й викликати інтерес до обговорюваної теми. Мотивація є своєрідною психологічною паузою, що дає можливість насамперед усвідомити, що вони зараз почнуть вивчати. Суб'єкт навчання має бути налаштований на ефективний процес пізнання, мати в ньому особисту, власну зацікавленість, усвідомлювати, що і навіщо він зараз робитиме.

З цією метою можуть бути використані прийоми, що створюють проблемні ситуації, викликають у молодших школярів подив, здивування, інтерес до змісту знань та процесу їх отримання, підкреслюють парадоксальність явищ та подій у житті. Це може бути коротка розповідь, бесіда, демонстрування наочності. Проведення цієї частини (тривалість: 5% часу уроку (2 хвилини)) може містити такі методи: "Вилучи зайве", "Криголам", "Розєднай слова", "Банани", "Мікрофон", "Задом наперед", "Скринька скарг".

Оголошення теми та очікуваних навчальних результатів – мета етапу – забезпечити розуміння молодшими школярами змісту їхньої діяльності, тобто того, чого вони повинні досягти на занятті й чого від них чекає вчитель. Формулювання результатів інтерактивного заняття для сприяння успішності учнів має відповідати таким вимогам:

– висвітлювати результати діяльності на занятті учнів, а не вчителя й бути сформульованими таким чином: "Після цього заняття ми зможемо..."

– чітко відображати рівень навчальних досягнень, що очікуються після заняття. Тому воно має передбачити: обсяг і рівень засвоєння знань школярів, що буде забезпечений на занятті; обсяг і рівень розвитку навичок і вмінь, який буде досягнуто після заняття; розвиток емоційно-ціннісної сфери, що забезпечує формування переконань, характеру, вплив на поведінку тощо.

Отже, результати мають бути сформовані за допомогою відповідних дієслів, наприклад: *знання* – пояснювати, визначати, характеризувати, порівнювати, відрізняти... тощо; *уміння і навички* – дискутувати, аргументувати думку, дати власну оцінку, проаналізувати... тощо; *ставлення* – сформулювати та висловити власне ставлення до..., пояснювати своє ставлення до... тощо.

Для того, щоб почати спільний процес руху до результатів навчання, в цій частині інтерактивного заняття потрібно: назвати тему заняття та план його проведення; якщо назва теми або її план містять нові поняття або терміни, слід звернути на це увагу; проаналізувати, використовуючи міжпредметні зв'язки, на яких уроках зустрічались та обговорювались подібні явища, проаналізувати подібний досвід; нагадати, що наприкінці заняття буде перевірка досягнутих результатів. Пояснити, як будуть оцінюватись їхні досягнення в балах.

Цей елемент заняття має займати не більше 5% часу, відведеного на заняття. Проведення цієї частини заняття передбачає використання таких методів: "Дешифрувальник", "Морський бій", "Мікрофон", "Загадкові будиночки" та інші.

Надання необхідної інформації – мета цього етапу навчального заняття – дати достатньо інформації, для того щоб на її основі молодші школярі виконували практичні завдання, але за мінімально коротким часом. Це може бути читання роздаткового матеріалу,

виконання домашнього завдання, опанування інформацією за допомогою ІКТ або наочності. Для економії часу на заняттях можна подавати інформацію для попереднього домашнього вивчення. На самому занятті учитель може ще раз звернути на неї увагу, особливо на практичні поради, якщо необхідно прокоментувати терміни або організувати невелике опитування. Це частина заняття займає 10-15% часу. Проведення цієї частини заняття включає такі методи: "Мозковий штурм", "Карусель", "Асоціативний куш", "Кути", "Системний оператор", "Тронування", "Кубування".

Інтерактивна вправа – центральна частина заняття. Її метою є засвоєння навчального матеріалу, досягнення результату заняття. Інтерактивна частина заняття має займати близько 50-60% часу. Обов'язковою є така послідовність і регламент проведення інтерактивної вправи:

Інструктування – учитель розповідає про мету вправи, правила, послідовність дій і тривалість часу на виконання завдань (2-3хв.).

Об'єднання в групи і (або) розподіл ролей (2-3хв.).

Виконання завдання, при якому вчитель виступає як організатор, помічник, ведучий дискусії, намагаючись надати учасникам максимум можливостей для самостійної роботи і навчання у співпраці один із одним (5-15хв.).

Презентація виконання вправи (5-15хв.).

Основні методи цього етапу: "Система позначок", "Поміч", "Ажурна пилка", "Навчаючи – учусь", "Броунівський рух", "Пішохідний тур", "Пошуки людського скарбу" тощо.

Рефлексія результатів: усвідомлення школярами отриманих результатів, що досягається шляхом їх спеціального колективного обговорення або за допомогою інших прийомів (5-15хв.). Рефлексія є природним невід'ємним і найважливішим компонентом інтерактивного навчання. Вона дає можливість: усвідомити, чого вони навчилися; пригадати деталі свого власного досвіду з використанням знань із різних предметів, використовуючи міжпредметні зв'язки; порівняти своє сприйняття з думками, поглядами, почуттями інших й скорегувати свої позиції; як постійний елемент навчання привчити молодших школярів рефлексувати в реальному житті, усвідомлюючи свої дії та прогнозуючи подальші кроки; вчителю – побачити реакцію учнів на навчання та вносити необхідні корективи.

Рефлексія здійснюється в різних формах: у вигляді індивідуальної роботи, роботи в парах, групах, дискусії, в письмовій та усній формах. Вона завжди містить кілька елементів: фіксація того, що відбулось; визначення міркувань та почуттів щодо отриманого досвіду; плани на майбутній розвиток.

Рефлексія застосовується після найважливіших інтерактивних вправ, після заняття, після закінчення певного етапу навчання.

Технологія рефлексії після окремих вправ, фрагментів заняття у вигляді *усного обговорення*: З якою метою ми робили цю вправу? Які думки вона у вас викликала? Які викликала почуття? Чому ви особисто навчилися? Чому хотіли б навчитись у подальшому?

Це може бути і короткий вислів із чітким викладенням власної позиції щодо використання, наприклад, основних понять і термінології заняття тощо [2]. Може бути ефективною й коротка дискусія, що розкриває тему заняття. На рефлексію відводиться 5-15хв. Проведення цієї частини заняття може передбачати такі методи: "Сенкан", "Незакінчені речення", "Абетковий суп", "Крісло автора", "Тестування".

Підведення підсумків заняття – це дуже важливий етап інтерактивного заняття. На цьому етапі проявляється зміст виконаної роботи, підводиться риска під знаннями, що повинні бути засвоєні, і встановлюється зв'язок між тим, що вже відомо, і тим, що знадобиться учням у майбутньому.

Функції підсумкового етапу заняття:

- прояснити зміст опрацьованого матеріалу;
- порівняти реальні результати з очікуваними;
- проаналізувати, чому відбулося так чи інакше;

- зробити узагальнюючі висновки;
- закріпити чи відкоригувати засвоєння;
- намітити нові теми для обмірковування;
- скласти план подальших дій.

Під підсумками заняття ми маємо на увазі процес, зворотний інструктажу. Іншим терміном для цього етапу є "рефлексія"; у даному випадку підкреслюється можливість для учасників заняття оглянутися на події, що відбувалися; необхідно простежити зв'язок первісних цілей з оглядом остаточних результатів.

Навчання в рамках традиційного уроку не потребує переосмислення ні від вчителя, ні від учнів, у ньому немає місця рефлексійним видам діяльності. Замість цього застосовується так зване закріплення та узагальнення отриманих знань, яке майже не передбачає наступного корегування педагогом мети та змісту навчання [8, с.15].

Розроблена інтерактивна технологія комунікативного навчання передбачає обов'язкову рефлексію, під якою розуміємо здатність школяра аналізувати свої власні дії, вчинки, зіставляти їх із суспільно значущими цінностями, а також діями та вчинками інших людей.

Методика проведення рефлексії на занятті включає такі етапи:

- *Зупинка дорефлексійної діяльності.* Всяка попередня діяльність має бути завершена чи призупинена. Якщо виникли труднощі в розв'язанні проблеми, то після рефлексії її розв'язання може бути продовжене.

- *Відновлення послідовності виконання дій.* Усно чи письмово відтворюється все, що зроблено, в тому числі і те, що на перший погляд здається дріб'язковим і не дуже важливим.

- *Вивчення відтворення послідовності дій з точки зору її ефективності, продуктивності, відповідальності поставленим завданням тощо.*

Рефлексія тісно пов'язана з іншою важливою для технологічного заняття дією – постановкою мети. Формулювання учнем мети свого навчання передбачає її досягнення і наступну рефлексію – усвідомлення способів досягнення поставленої мети. В цьому випадку рефлексія не лише підсумок, а й старт для нової освітньої діяльності й її нової мети.

Розглянемо можливі стадії підсумкової частини навчального інтерактивного заняття:

- встановлення фактів (що відбулося?);
- аналіз причин (чому це відбулося?);
- планування дій (що робити далі?).

Технологія проведення підсумкового етапу інтерактивного заняття

На першій стадії необхідно: використовувати відкриті запитання: як? чому? що? виражати свої почуття, які мають бути щирими; наполягати на описовому, а не оціночному характері коментарів; говорити про зроблене, а не про те, що не зроблено.

На другій стадії: запитувати про причини: чому? як? хто? аналізувати відповіді: чому цього немає? що було б, якщо? шукати альтернативні теорії. Чи є інша можливість? підбирати інші приклади. Де ще відбувалося щось подібне? наводити думки незалежних експертів.

На третій стадії: вимагати, щоб учні спланували подальші дії в аналогічній ситуації; сформулювати можливу перспективу удосконалення технології проведення заняття.

Для підсумків заняття та оцінювання його результатів у балах доцільно відводити 15-20% навчального часу.

Нами підготовлено практичні рекомендації учителям щодо методики організації інтерактивного навчання засобами міжпредметних зв'язків:

- забезпечувати проблемне формулювання теми заняття;
- організувати навчальний простір, що спонукає до діалогу;
- мотивувати учнів до спільних зусиль у процесі пізнання інформації з різних предметів;
- створювати спеціальні ситуації, що спонукають до інтеграції знань та зусиль для розв'язання поставленого завдання;

- виробляти правила навчальної співпраці для учнів і педагога;
- використовувати "підтримуючі" прийоми спілкування, доброзичливі інтонації, уміння ставити конструктивні питання тощо;
- розвивати міжгрупові й міжособистісні стосунки аналізу та самоаналізу.

Отже, реалізація інтерактивного навчання вимагає від учителя створення певних організаційних і педагогічних умов, чіткого розуміння суті даної технології навчання, уміння старанно планувати свою роботу з метою формування комунікативної компетентності молодших школярів. Слід поступово вводити елементи інтерактивних технологій на окремих уроках, заняттях ефективно використовуючи міжпредметні зв'язки. Інтерактивне навчання сприятиме покращенню сформованості комунікативної компетентності учнів, в результаті чого змінюються ціннісні орієнтації та мотиви в поведінці, ставлення до вивчення української та англійської мов і літературного читання, вдосконалюється здатність молодших школярів бути активними учасниками комунікативних процесів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бучацька Т. Формування комунікативної компетентності (використання дидактичної гри) / Т. Бучацька // Почат. освіта. – 2014. – №20. – С. 33-35.
2. Большакова І. Міжпредметна інтеграція змісту навчання / І. Большакова // Почат. освіта. – 2013. – №40. – С. 3–12.
3. Волкова Н. П. Педагогіка: навч. посіб. / Н. П. Волкова. – К. : Академвидав. – 2007. – 616 с.
4. Даниливі Г. Е. Использование информационно-коммуникативных технологий в начальной школе / Г. Е. Даниливі // Почат. навч. та виховання. – 2013. – №12(340). – С. 2–15.
5. Забова О. І. Комунікативна компетентність молодших школярів / О. І. Забова // Высшее образование сегодня. – 2014. – 121с.
6. Максютенко Л. Формування комунікативної компетентності учнів початкових класів / Л. Максютенко // Сучасна школа України. – 2012. – №10. – С.50–58.
7. Пономарьова Г. Ф. Нові педагогічні технології [Текст]: навч.-метод. посіб. / Пономарьова К. І. Подорож до Мовної країни [Текст]: посіб. з навчання грамоти (післябуквар. період) для 1 кл. загальноосвіт. навч. закл. / К. І. Пономарьова. – К.: Генеза, 2013. – 94 с.
8. Цимбалару А. Особливості організації взаємодії молодших школярів з освітнім середовищем на різних етапах навчального процесу / А. Цимбалару // Почат. шк. – 2013. – №8. – С. 12-17.

Васильєва О.В.

ОРГАНІЗАЦІЯ ІНТЕРАКТИВНОГО ОБУЧЕННЯ В НАЧАЛЬНІЙ ШКОЛІ

Стаття посвячена проблемі організації інтерактивного обучения в начальній школі с целью формування комунікативної компетентності младших школьников, анализируются особенности образовательного процесса во время применения интерактивной технологии.

Ключевые слова: интерактивная технология, начальная школа, младшие школьники, коммуникативная компетентность.

Vasyliieva O.V.

ORGANIZATION OF INTERACTIVE EDUCATION AT PRIMARY SCHOOL

The article is devoted to the problem of interactive teaching at primary school with the aim of forming communicative competency of primary school pupils, the features of the educational process during the using of interactive technology are analyzed.

Key words: interactive technology, primary school, primary school pupils, communicative competency.